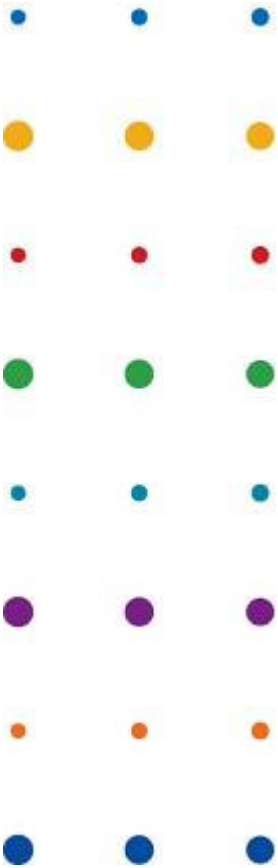




# Notitie Reikwijdte en Detailniveau

## Plan-m.e.r. Masterplan Kijkduin



Gemeente Den Haag - Dienst Stedelijke Ontwikkeling  
MD-MK20080324  
juli 2008

# Notitie Reikwijdte en Detailniveau

## Plan-m.e.r. Masterplan Kijkduin

dossier : B4079-01-001  
registratienummer : MD-MK20080324  
versie : 3

Gemeente Den Haag - Dienst Stedelijke Ontwikkeling  
MD-MK20080324  
juli 2008

<b>INHOUD</b>	<b>BLAD</b>	
1	INLEIDING	2
1.1	Inleiding en leeswijzer	2
1.2	Achtergrond	2
1.3	Aanleiding voor een plan-m.e.r.	4
1.4	Doel Notitie Reikwijdte en Detailniveau	5
1.5	Plangebied Kijkduin	5
2	ONDERDELEN PLAN-M.E.R.	7
2.1	Stappen plan-m.e.r.	7
2.2	Inhoud	9
3	VOORKEURSALTERNATIEF EN VARIANTEN	10
3.1	Referentie	10
3.2	Nota van Uitgangspunten als basis voor de alternatieven	11
3.3	Toetsingskader	13
3.4	De beoordeling van de thema's en aspecten	13
4	VERVOLG PROCEDURE	13
	COLOFON	13
 <b>BIJLAGE</b>		
1	Kaart voorkeursmodel Nota van Uitgangspunten	

## 1 INLEIDING

### 1.1 Inleiding en leeswijzer

Voor u ligt de notitie Reikwijdte en Detailniveau Masterplan Kijkduin. Voor de achterliggende informatie wordt verwezen naar de Nota van Uitgangspunten (NvU) Kijkduin, het geamendeerd gewijzigde raadsbesluit NvU Kijkduin (RIS-155071) en de Discussienota Kijkduin. De notitie Reikwijdte en Detailniveau is de eerste stap voor de plan-milieueffectrapportage die wordt doorlopen bij het opstellen van het Masterplan. In **dit hoofdstuk** worden achtereenvolgens de achtergrond, aanleiding voor een plan-m.e.r., doel en het plangebied toegelicht. **Hoofdstuk 2** gaat in op de onderdelen en procedure van een plan-m.e.r. In **hoofdstuk 3** is beschreven het voornemen en toetsingskader waarmee de milieueffecten van het voornemen beoordeeld worden. De vervolgstappen zijn kort weergegeven in **hoofdstuk 4**.

### 1.2 Achtergrond

#### **Wéreldstad aan zee**

Met de Structuurvisie Den Haag 2020, vastgesteld door de gemeenteraad op 17 november 2005, heeft Den Haag een ambitieuze toekomstvisie neergezet: Wéreldstad aan Zee. Een attractieve stad voor bewoners, bezoekers, werknemers en bedrijven, met een gevarieerd aanbod aan woon- en werkmilieus, voorzieningen, cultuur en vermaak. Een stad die met haar bijzondere kwaliteiten een bijdrage kan leveren aan een sterke economische positie van Haaglanden, van de Zuidvleugel en de Randstad.

De Wéreldstad aan Zee krijgt vorm in vijf kansenzones; gebieden waarin de sterke punten van Den Haag kunnen worden benut. Goede bereikbaarheid en de bijzondere kwaliteit van de omgeving zijn hiervoor voorwaarden. De kansenzones liggen in het centrum, aan zee, aan de snelweg en aan de stadsrand. Binnen de kansenzones zijn negen ontwikkelingsgebieden onderscheiden waarvoor gekozen is voor een integrale gebiedsontwikkeling. Kijkduin is één van deze negen gebieden. Per gebied wordt een Masterplan gemaakt.

#### **Kijkduin**

Het ontwikkelingsgebied Kijkduin is zowel onderdeel van de kansenzone "Internationale Kustzone" en de kansenzone "Schakelzone Lozerlaan." De Internationale Kustzone biedt bij uitstek mogelijkheden om de Haagse internationale positie te verstevigen en uit te bouwen. Geconcentreerde ontwikkelingen vinden plaats in Kijkduin en Scheveningen. Hier liggen de kansen voor het vergroten van de diversiteit in vestigingsmilieus voor wonen en stedelijke voorzieningen.

In het Masterplan worden versterking van de natuur, uitbreiden wellness- en recreatieve voorzieningen, en unieke woonmilieus in een landschappelijke setting voorgesteld. De ontwikkelingen hebben betrekking op zowel de badplaats (Kijkduin-Bad) als het achterland (Kijkduin-Binnen). De voorzieningen concentreren zich in de badplaats, die een onderscheidend profiel krijgt van Scheveningen. De woonmilieus worden gerealiseerd langs een nieuw aan te leggen duinvallei, en langs enkele plaatsen aan de Kijkduinsestraat/Ockenburghstraat.

De bereikbaarheid van Kijkduin wordt verbeterd door te investeren in het openbaar vervoer en wegen. Er wordt onderzocht of het doortrekken van RandstadRaillijn 3 haalbaar is. Maatregelen voor de wegen zijn het verbeteren van de doorstroming van de Lozerlaan en de aanleg van de A4 Midden-Delfland. Deze ontwikkelingen zijn belangrijke aanjagers voor de kansen van het gebied.



**Figuur 1: Luchtfoto Kijkduin**

In de Structuurvisie is een programma (o.a. 3.000 woningen) opgenomen dat in het coalitieakkoord van het huidige college (Meedoen 2006) is bijgesteld tot 900 a 1.000 woningen, passend in het karakter van de omgeving. Dit wordt uitgewerkt in een Masterplan voor Kijkduin. De Nota van Uitgangspunten Kijkduin is de basis voor het Masterplan en hierin is het programma op hoofdlijnen uitgewerkt:

- Landschap en Ecologie: raamwerk van duin, beek en bos als basis en versterking van de ecologie (zoals beschreven in de nota van uitgangspunten);
- Wonen: 900 à 1.000 woningen;
- Openbare ruimte: Hofstadkwaliteit<sup>1</sup> (passend bij badplaats met allure) en overdekt parkeren;
- Voorzieningen gericht op wellness, ontspanning en gezondheid;
- Sport en Verblifsrecreatie: multifunctioneel en intensief gebruik sportterreinen, verruiming verblifsrecreatieve mogelijkheden;
- Bereikbaarheid en toegankelijkheid: doorstroming Internationale Ring bij afslag Kijkduin, mogelijk doortrekken RandstadRail;
- Duurzaamheid: een duurzame en milieuvriendelijke leefomgeving;
- Sociale ambities: levensloopbestendige buurten.

<sup>1</sup> Hofstadkwaliteit of Residentiekwaliteit is een genormeerde wijze van inrichting en onderhoud van de openbare ruimte die in beginsel geldt voor alle woon- en werkgebieden in de gemeente Den Haag.

**Kijkduin in overige beleidsdocumenten***Streekplan Zuid-Holland-West*

In het Streekplan Zuid-Holland West (19 februari 2003) wordt Kijkduin getypeerd als badplaats met de potentie om zich te ontwikkelen tot een regionale knoop met vooral OV gerelateerde functies. De nadruk ligt daarbij op leisure en recreatie. Daarnaast zijn in het Streekplan de rode contouren (grens van de stedelijke bebouwing) vastgelegd. De rode contouren zijn strak rond de badplaats en het huidige stedelijke gebied van Kijkduin getrokken. Om ontwikkeling bij Kijkduin mogelijk te maken is aanpassing van de rode contour nodig. Naast rode contouren kent het Streekplan ook groene contouren. Binnen de groene contouren geldt een nee-tenzij-beleid ten aanzien van ruimtelijke ontwikkelingen.

*Regionaal Structuurplan Haaglanden (RSP)*

Het RSP (maart 2008) geeft nadere invulling aan de periode 2010-2020 en biedt zicht op de ruimtelijke uitdagingen in de periode 2020 - 2030. Over Kijkduin is de volgende passage opgenomen. "De omvang en kwalitatieve invulling van het ruimtelijke programma is afhankelijk van de ruimtelijke kwaliteiten die het gebied te bieden heeft. Een van de kwaliteiten van dit gebied is dat het onderdeel is van de regionale recreatieve en ecologische verbinding tussen Midden-Delfland en de kust. Deze functie weegt vanuit het RSP zwaar en moet dan ook worden gewaarborgd."

*Structuurvisie Westlandse Zoom (Haaglanden, Zuid-Holland en Westland)*

In juni 2002 is de Structuurvisie Westlandse Zoom vastgesteld. Deze visie geeft vorm en inhoud aan een integrale kwaliteitsverbetering van de Westlandse Zoom. Kijkduin vormt de kop op de Westlandse Zoom. De uitwerking van het Masterplan moet aansluiten op de visie van en ontwikkelingen in de Westlandse Zoom. Dit betekent onder andere dat in het Masterplan ingezet moet worden op het afmaken en versterken van de regionale recreatieve en ecologische verbindingen tussen Midden-Delfland en de kust.

**1.3 Aanleiding voor een plan-m.e.r.**

Er zijn 2 verplichte redenen om een plan-m.e.r. te doorlopen. Allereerst bestaat op grond van de m.e.r.-wet- en regelgeving de verplichting om de milieueffecten te beoordelen van bestuursrechtelijk voorgeschreven plannen die het kader zijn voor toekomstige besluiten die m.e.r.-(beoordelings)plichtig.<sup>2</sup>

Met het vaststellen van het Masterplan Kijkduin wordt het kader gevormd voor de herinrichting van het plangebied. De basisvragen die beantwoord moeten worden in het Plan-MER<sup>3</sup> zijn:

- Welke keuzen worden met de vaststelling van het ruimtelijk plan gemaakt;
- Voor welke activiteiten ontstaat hierdoor een kader;
- Zijn deze activiteiten m.e.r.-(beoordelings)plichtig?

De voorgenomen activiteiten in Kijkduin, zoals in het programma opgenomen, zijn qua omvang zo gering dat ze de grenswaarde niet overschrijd, waardoor in een latere fase een project-m.e.r.-(beoordelings) niet noodzakelijk is.

De tweede reden voor een plan-m.e.r. is dat het plan een zogenoemde passende beoordeling op grond van artikel 6 of 7 van de Habitatrictlijn moet ondergaan. In een passende beoordeling worden de gevolgen van een plan voor een Natura 2000 gebied (of een als zodanig aangewezen

<sup>2</sup> Besluit milieu-effectrapportage 1994, zoals gewijzigd op 28 september 2006.

<sup>3</sup> M.e.r. is de afkorting van milieueffectrapportage en duidt de procedure van begin tot eind aan. MER staat voor milieu(effect)rapport, het centrale onderdeel van een m.e.r.

Habitatrichtlijngebied) beoordeeld, waarbij rekening gehouden wordt met de specifiek kenmerken van dat gebied. De ontwikkeling van Kijkduin grenst aan de beschermde natuurgebieden 'Westduinpark & Wapendal' en 'Solleveld & Kapittelduinen'. Voor het Masterplan moet een passende beoordeling worden opgesteld en daarmee de plan-m.e.r. procedure worden doorlopen. Dit is onderzocht in een zogenaamde voortoets (DHV, MD-PR20080060, 2008). Er kan niet uitgesloten worden dat er effecten zijn van de aanleg van het landschappelijk raamwerk en de recreatieve routes op de beschermde gebieden.

## 1.4 Doel Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Het plan-MER brengt de effecten van de ontwikkelingen in "wonen en leisure" van Kijkduin in beeld. De plan-m.e.r. is bedoeld om in het Masterplanproces het milieu een belangrijke plaats te geven.

Deze Notitie Reikwijdte en Detailniveau geeft aan wat de afbakening, het detailniveau en de methode van aanpak van het plan-MER behorende bij het Masterplan voor Kijkduin is. Dit betreft:

- Voornemen en alternatieven: gebied en activiteiten die in het plan-MER worden beschouwd;
- Beoordelingskader: voor welke milieuthema's en aspecten worden de milieueffecten vastgesteld;
- Toetsingscriteria aan de hand waarvan de milieueffecten in beeld gebracht worden.

## 1.5 Plangebied Kijkduin

Het te onderzoeken gebied wordt aangeduid met twee termen. Allereerst is er het **plangebied**<sup>4</sup>. Dit is het gebied waarbinnen de ontwikkelingen plaats vinden. Het plangebied wordt grofweg begrensd door de kust, Kijkduinsestraat/ Ockenburghstraat, de begraafplaats/ Monsterseweg en het Kijkduinpark.

Daarnaast is er het gebied waar de effecten van de ontwikkelingen merkbaar zijn, het zogenaamde **studiegebied**<sup>5</sup>. De grootte kan verschillen per milieuaspect en is afhankelijk van de aard, omvang en uitstraling van een milieueffect. Het studiegebied omvat dus het plangebied en een gebied waar de verschillende milieueffecten duidelijk merkbaar zijn. Per milieuaspect zal in het plan-MER een studiegebied worden vastgesteld. Het studiegebied voor de thema geluid omvat bijvoorbeeld die wegen die als gevolg van de ontwikkeling van Kijkduin meer dan 20% afname of meer dan 30% toename laten zien<sup>6</sup>. Voor lucht worden de hoofdwegen (Machiel Vrijenhoeklaan, Kijkduinsestraat) van en naar het plangebied beschouwd. Ook voor het openbaar vervoer geldt dat naar een groter gebied gekeken wordt; de eventuele aanleg van een nieuwe tramlijn naar Kijkduin is (mede) afhankelijk van reizigers langs andere delen van het traject.

<sup>4</sup> Het plangebied voor het plan-MER is het gebied binnen de plangrenzen "studiegebied zoals aangegeven op pag. 9 van de NvU".

<sup>5</sup> De definitie voor het studiegebied zoals deze hier wordt gehanteerd, is conform de plan-m.e.r. en wijkt daarmee af van die van de Nota van Uitgangspunten. In de NVU wordt de term studiegebied op 2 wijzen gehanteerd, (1) het gebied binnen de kaders zoals te zien op pag. 9 NvU, (2) de gebieden waarvoor een nadere uitwerking geldt, pag. 88 NvU.

<sup>6</sup> Deze percentages zijn gebruikelijk bij akoestische berekeningen, omdat bij deze percentages een toename/afname van 1 dB(A) te zien is in de uitkomsten van de modellen.

**Figuur 2: Het plangebied (binnen het kader)**





## 2 ONDERDELEN PLAN-M.E.R.

### 2.1 Stappen plan-m.e.r.

Een plan-m.e.r. bestaat uit verschillende stappen die ontleend zijn aan voorschriften op grond van artikel 7 van de Wet milieubeheer.<sup>7</sup> Het betreft de volgende stappen:

1. Openbare kennisgeving (art 7.11c Wm);
2. Bepalen reikwijdte en detailniveau;
3. Raadplegen betrokken overheidsorganen over de reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport (art 7.11b Wm);
4. Opstellen en publiceren milieurapport (art 7.11a Wm);
5. Ter inzage legging van het plan-MER en het (voor)ontwerp van het Masterplan en de daarbij behorende inspraakmogelijkheden (art 7.26a Wm);
6. Motiveren gevolgen van de plan-m.e.r.-procedure in definitief Masterplan (art 7.26d Wm);
7. Bekendmaking en mededeling van het plan (art 7.26e Wm);
8. (Monitoring) en Evaluatie (art 7.39 Wm).

#### *Stap 1: Openbare Kennisgeving*

In een openbare kennisgeving wordt het voornemen om een plan-MER op te stellen aangekondigd. In deze openbare kennisgeving wordt tevens aangegeven wie in de gelegenheid worden gesteld advies uit te brengen over de inhoud van het plan-MER.

#### *Stap 2: Reikwijdte en detailniveau*

Na de publicatie van de openbare kennisgeving moet de reikwijdte en het detailniveau van het milieurapport worden bepaald. Een vorm is niet voorgeschreven, maar het is gebruikelijk dat het bevoegd gezag een notitie reikwijdte en detailniveau (NR&D) opstelt. Dit is het voorliggende document.

#### *Stap 3: Raadplegen betrokken bestuursorganen en Commissie m.e.r.*

Betrokken bestuurlijke instanties wordt om advies gevraagd over de reikwijdte en het detailniveau van het milieurapport. Betrokken instanties zijn onder andere de organisaties die betrokken zijn bij overleg in de Masterplanprocedure. Daarnaast wordt ook de Commissie voor de m.e.r. ingeschakeld.

#### *Stap 4: Opstellen plan-MER (milieurapport)*

Het milieurapport wordt opgesteld op basis van de eerder bepaalde reikwijdte en het detailniveau en raadpleging daarover. Het milieurapport is een centraal onderdeel van de procedure waarin het voornemen en alternatieven worden beoordeeld op milieueffecten. Het plan-MER dient als milieu-informatiebron voor de ruimtelijke procedure: in dit geval de Masterplanprocedure.

---

<sup>7</sup> Hoofdstuk 7 Wet milieubeheer (Staatsblad 1980,443) verwijst naar het Besluit milieueffectrapportage van de Wet milieubeheer 1994 (Staatsblad 1994, 540), laatst gewijzigd op 28 september 2007.

*Stap 5: Terinzagelegging en inspraak*

Het plan-MER ligt tegelijkertijd met het (voor)ontwerp Masterplan ter inzage. Iedereen kan gedurende een periode van 6 weken schriftelijk of mondeling een reactie op beide documenten geven (volgens de Algemene Wet Bestuursrecht, afdeling 3.4, artikel 3.11).

*Stap 6: Motiveren in het definitieve plan*

De gemeente Den Haag geeft in het Masterplan aan op welke wijze rekening is gehouden met de uitkomsten van het plan-MER en hoe met de inspraakreacties is omgegaan.

*Stap 7: Bekendmaking en mededeling van het plan*

De gemeenteraad maakt het definitieve Masterplan bekend.

*Stap 8: Evaluatie milieueffecten na uitvoering*

Het bevoegd gezag evalueert de werkelijk optredende milieugevolgen zoals dat beschreven is in de evaluatieparagraaf van het genomen besluit. Het bevoegd gezag neemt zo nodig aanvullende maatregelen om de gevolgen voor het milieu te beperken.

*Raadpleging van de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie voor de m.e.r.)*

De Commissie voor de m.e.r. moet voor advies in een plan-m.e.r. worden ingeschakeld indien er sprake is van mogelijke effecten op Natura 2000 gebieden of op de Ecologische Hoofdstructuur. Dit is het geval en daarom zal de Commissie geraadpleegd worden.

*Masterplan*

De plan-m.e.r. wordt in de fase van het opstellen van het Masterplan gebruikt bij het maken van afwegingen. Daarom wordt dit zo veel mogelijk gelijk getrokken met het Masterplanproces. Ook de momenten waarop ter inzage legging en/of inspraak plaatsvindt vallen zoveel mogelijk samen met de momenten waarop het Masterplan het besluitvormingstraject in gaat. Het Masterplan heeft geen formeel-juridisch traject, in tegenstelling tot de plan-m.e.r.

## 2.2 Inhoud

De kern van de plan-m.e.r. wordt gevormd door een milieuraapport waarin de milieueffecten van de voorgenomen activiteit worden beschreven. Onder milieueffecten worden bijvoorbeeld de gevolgen voor de gezondheid (geluid en lucht), natuur en landschap verstaan. Daarnaast moeten redelijke alternatieven voor de ruimtelijke invulling van het gebied worden beschreven en op hun milieueffecten worden beoordeeld. Het milieuraapport moet de volgende onderdelen bevatten:

- a. Een beschrijving van het doel van de voorgenomen activiteit;
- b. Een beschrijving van de voorgenomen activiteit en de bandbreedte die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen. En de motivering van de keuze voor alternatieven/varianten;
- c. Een overzicht van eerder vastgestelde plannen die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven/varianten;
- d. Een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven varianten daarvoor gevolgen kunnen hebben, en van de te verwachten autonome ontwikkeling van dat milieu;
- e. Een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven/varianten kunnen hebben. En een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven;
- f. Een vergelijking van de als gevolg van onderdeel d beschreven verwachte ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor milieu van de in beschouwing genomen alternatieven/varianten;
- g. Een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen door het ontbreken van de benodigde gegevens;
- h. Een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieueffectenrapport (plan-MER) en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven/varianten.

### 3 VOORKEURSALTERNATIEF EN VARIANTEN

#### 3.1 Referentie

##### 3.1.1 Huidige situatie en autonome ontwikkeling

De effectbeoordeling vindt plaats ten opzichte van de huidige situatie en autonome ontwikkeling in het jaar 2020. De autonome ontwikkeling is de situatie in 2020 in het plangebied indien de in het Masterplan voorziene activiteiten in Kijkduin niet plaatsvinden. In het plan-MER zal een beschrijving van de autonome ontwikkeling per milieuthema worden opgenomen. Hierbij worden beleidsplannen gebruikt die voor 1 september 2008 zijn verschenen. De beleidsplannen vormen tevens de uitgangspunten en kaders voor de ontwikkeling in en rondom het gebied. De beschrijving van de huidige situatie en autonome ontwikkeling zal als referentie worden gebruikt waarmee het voornemen en alternatieven worden vergeleken. De huidige situatie en autonome ontwikkelingen zijn in de volgende paragrafen kort beschreven.

##### 3.1.2 Huidige situatie

Kijkduin is de kleinste van de twee Haagse badplaatsen. Aan het begin van de twintigste eeuw ontwikkelde Kijkduin zich tot een villadorp met een aantal hotels en een zeehospitium. In de jaren zestig en zeventig, nadat in de Tweede Wereldoorlog een deel van de bebouwing verloren is gegaan, heeft Kijkduin haar huidige vorm gekregen. De kern van de badplaats wordt gevormd door een winkelboulevard op de top van het duin met direct daarachter het Deltaplein en de Kijkduinsestraat met flats in drie tot zeven lagen.

Kijkduin heeft belangrijke groene functies. In het plangebied zijn delen van de beschermde natuurgebieden "Westduinpark & Wapendal" en "Solleveld & Kapittelduinen" te vinden. De badplaats Kijkduin vormt een scheiding tussen deze twee gebieden. De Haagse Beek is een ecologische corridor.

Kijkduin-Binnen heeft belangrijke groene en recreatieve functies. Het is onderdeel van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur, die de duinen verbindt met het open weidegebied van Midden Delfland. Kijkduin is het eindpunt van een reeks groengebieden die langs de Lozerlaan zijn ontwikkeld: Uithof, Madestein, Ockenburgh. Het gebied maakt deel uit van een groter netwerk aan doorgaande fiets- en wandelroutes. Vanaf 1968 zijn de "puinduinen" in het gebied aangelegd. Deze kunstmatige duinen hebben een belangrijke recreatieve functie gekregen. Tussen de puinduinen bevindt zich een gevarieerd sportprogramma.

Sinds 1985 is Kijkduin niet ingrijpend veranderd. Het zeehospitium (ziekenhuis) is gesloopt en het winkel- en horecacomplex heeft een opknapbeurt gehad. Er zijn twee geïsoleerde bouwplannen toegevoegd aan weerszijden van de Machiel Vrijenhoeklaan. Het openbare gebied rond het Deltaplein is aangepakt. Begin 2007 is aan de Wijndaalerweg de nieuwe internationale school geopend. Daarnaast is Kijkduinpark ontwikkeld, heeft in 2003 een (ontwerp)aanwijziging van het Habitatrictlijngebied Solleveld & Kapittelduinen als Natura 2000 gebied plaatsgevonden en is in 2006 de busbuffer in gebruik genomen.

### 3.1.3 Autonome ontwikkeling

#### Kustversterking

Het Hoogheemraadschap Delfland heeft het verbeteringsplan voor de Zwakke Schakel Delflandse kust definitief vastgesteld. De gekozen oplossingsrichting, "Zeewaarts verbreden" heeft de minste effecten op de natuur van de bestaande duinen en voegt een aanzienlijk oppervlak aan nieuwe duinen toe. Door ook het strand te verbreden wordt het proces van natuurlijke duinvorming gestimuleerd. Dit is niet alleen positief vanuit de natuurontwikkeling, maar hierdoor groeien de duinen ook geleidelijk mee met de veiligheidsopgave. Daardoor zal op termijn minder snel nieuwe versterking nodig zijn. Het deeltracé Kijkduin komt in het najaar 2009 aan de beurt.

Ter hoogte van de boulevard van Kijkduin wordt het duin 30 meter zeewaarts verbreed. Het nieuwe duin wordt op natuurlijke wijze vormgegeven en komt niet boven het huidige duin uit. De strandpaviljoens schuiven zeewaarts met de duinverbreding mee. De herinrichting van de nieuwe situatie voldoet aan de uitgangspunten van veiligheid en ruimtelijke kwaliteit.

#### Ockenburgh

Het 26 hectare grote landgoed Ockenburgh is sinds 1931 eigendom van de gemeente en maakt deel uit van het Beschermd Natuurmonument 'Solleveld'. Het landhuis zal worden ontwikkeld tot een hoogwaardig vijfsterren congresshotel. Het landgoed gaat in erfpacht naar de stichting Het Zuid-Hollands Landschap. De kenmerken van de Engelse landschapsstijl worden teruggebracht. Voor bezoekers worden er 100 parkeerplaatsen gerealiseerd nabij 'Chalet Ockenburgh'. De planning is om in 2009 te starten met de bouwwerkzaamheden.

#### Winkelcentrum Loosduinen

Voor het winkelcentrum Loosduinen vinden in het kader van de ontwikkelingsvisie voor 2008 onderzoeken plaats naar de mogelijkheid om hier woningen en extra voorzieningen toe te voegen. Het aantal toe te voegen woningen zal hooguit enkele tientallen zijn. Momenteel vindt herinrichting van de openbare ruimte plaats ter verbetering van de uitstraling van het winkelcentrum.

#### Autonome ontwikkelingen op verkeersgebied

Met de aanleg van de A4 Midden-Delfland wordt de bereikbaarheid van Kijkduin vanuit Rotterdam verbeterd. Het ontbreken van een ringweg in Den Haag levert een aantal problemen op met betrekking tot de doorstroming in de stad. Om de bereikbaarheid in de stad te verbeteren worden op dit moment de mogelijkheden van een Internationale Ring verkend. De Internationale Ring voorziet in hoogwaardige verbinding tussen de Hubertustunnel en de Lozerlaan. De Ring zal tevens een positieve invloed hebben op de (auto)bereikbaarheid van Kijkduin.

## 3.2 Nota van Uitgangspunten als basis voor de alternatieven

In de Nota van Uitgangspunten Kijkduin is een integrale visie op de gewenste ontwikkeling van Kijkduin neergezet. In de nota zijn uitgangspunten geformuleerd voor de uitwerking van de ambities van de Structuurvisie Wêreldstad aan Zee tot Masterplan en later inrichtingsplan. In de ontwikkeling van Kijkduin is het landschap leidend. Binnen dit raamwerk wordt het programma tot ontwikkeling gebracht. Kenmerkend voor het landschap zijn de jonge duinen, de natte zone met daarin de Haagse Beek, de zone van de oude kalkrijke duinen en de landgoederenzone op de strandwal. Om de landgoedallure nieuwe kracht bij te zetten wordt een aantal lanen hersteld of herontwikkeld.

In de Nota van Uitgangspunten wordt verder onderscheid gemaakt in het Binnengebied en de Badplaats Kijkduin. Voor het binnengebied zijn drie modellen ontwikkeld aan de hand waarvan de bandbreedte van de mogelijkheden voor de invulling in beeld zijn gebracht.

### **Ontwikkelingsmodellen**

#### *Concentratie*

Dit model gaat uit van een zo beperkt mogelijk ruimtebeslag ten behoeve van het gebouwde programma. Ingezet wordt op een zo sterk mogelijke bundeling aan de Kijkduinsestraat. De woningbouw wordt geconcentreerd langs de duinvalei, met hogere accenten gestapeld langs de Kijkduinsestraat. Het aandeel appartementen in dit model is hoog, het aantal grondgebonden woningen laag.

#### *Spreiding*

In dit model wordt vergeleken met het concentratiemodel gestreefd naar een meer ontspannen verstedelijking. Omdat in een lagere dichtheid wordt gebouwd is er een groter gebied nodig om het benodigde aantal woningen te halen. Grenzend aan de zuidelijke puinduinenveld wordt een extra woonmilieu ontwikkeld. Dit gaat ten koste van het areaal sportterrein.

#### *Verweving*

Binnen dit model wordt een groter aantal grondgebonden woningen voorzien, wat meer ruimte vergt. Hiervoor wordt het sportareaal tot woongebied bestemd. Bij de Internationale School resteert een sportcluster van drie velden.

Nadere toelichting van de ontwikkelingsmodellen is te vinden in de Nota van Uitgangspunten Kijkduin.

### **Voorkeursmodel en variaties**

De modellen concentratie, spreiding en verweving zijn op basis van een aantal criteria (uniek woonmilieu in relatie tot landschap, sport, recreatie en maatschappelijke haalbaarheid), samen met de belanghebbenden vergeleken. Deze afweging heeft tot een voorkeursmodel geleid (zie kaart bijlage 1). In het voorkeursmodel zijn de voordelen van het concentratiemodel en het spreidingsmodel met elkaar gecombineerd. De woonmilieus worden geconcentreerd langs de duinvalei en in de velden langs de Ockenburgsestraat/ Kijkduinsestraat. De dichtheid van de velden langs de duinvalei is lager dan in het concentratiemodel en vergelijkbaar met het spreidingsmodel. Het percentage grondgebonden woningen is hoger dan in het concentratiemodel.

Het sportpark wordt geconcentreerd achter de internationale school. Het wonen aan de duinvalei is ook geprojecteerd op het honk- en softbalcomplex. Voor dit sportcomplex dient een volwaardige alternatieve locatie gevonden te worden binnen het plangebied.

Voor de badplaats is de ambitie om tot een familiebadplaats met een breder en bijzonder voorzieningenprogramma te komen. Kijkduin richt zich op een brede doelgroep met een focus op wellness, gezondheid en ontspanning. Als kans voor Kijkduin wordt gezien het verlengen van de boulevard tot een duinboulevard, tot aan het terrein van het voormalig zeehospitium. Vanwege de zeeverende functie en de natuurwaarden in dit gebied vergt dit nader onderzoek<sup>8</sup>. Het parkeerterrein aan de Machiel Vrijenhoeklaan is een mogelijke ontwikkellocatie.

<sup>8</sup> Binnen de mogelijkheden van Natura 2000 wetgeving wordt het idee van verlenging van de boulevard met relevante partijen bekeken. Uitgangspunt zal kwalitatieve versterking van boulevard en Natura 2000 gebieden zijn.

Bij de raadsbehandeling van de Nota van Uitgangspunten zijn drie amendementen aangenomen:

- Tijdens de samenspraak worden de mogelijkheden bekeken en onderzocht voor het realiseren van een aaneengesloten natuurzone die de Westduinen verbindt met het achterland. Daarbij worden de consequenties voor andere aspecten zoals onder meer woningbouwlocaties, woonmilieus en de grondexploitatie in beeld gebracht;
- Tijdens de samenspraak worden de verschillende mogelijkheden bekeken en onderzocht om de blokkade op te heffen die de Machiel Vrijenhoeklaan vormt tussen het natuurgebied van de Westduinen en de aanwezige en te ontwikkelen natuur aan de landzijde;
- Het onderzoeken van de mogelijkheden om bij sportterreinen betere verbindingen en migratiemogelijkheden te creëren in het kader van de ecologische hoofdstructuur.

Daarnaast zijn twee moties aangenomen:

- Het onderzoeken van de mogelijkheden om zoveel mogelijk inpandig te parkeren;
- In de samenspraak aan de orde stellen hoe het open, groene karakter van de wijken gewaarborgd is en hoe het openbaar groen geoptimaliseerd kan worden.

Deze amendementen en moties geven ruimte om naar aanleiding van de samenspraak tot gewijzigde varianten op het voorkeursalternatief te komen. Daarnaast zijn het variabelen om in het plan-MER mee te nemen in de beoordeling.

Combinaties van de variaties zullen de alternatieven vormen die in het plan-MER beoordeeld worden op hun milieueffecten. De Nota van Uitgangspunten vormt samen met de samenspraakresultaten het startpunt voor het opstellen van het Masterplan. De belangrijkste variabele elementen zijn:

- Invulling en uitwerking landschappelijke structuur;
- Keuze en uitwerking van de ontwikkellocaties (woonvelden);
- Uitwerking van de culturele opgave;
- Versterking van het sportaanbod;
- Locaties en uitwerking van het voorzieningenprogramma;
- Invulling verblijfsrecreatieve mogelijkheden;
- Verlengen RandstadRail tot in de badplaats Kijkduin;
- Overdekt parkeren;
- Ontwikkelingsmogelijkheden van de boulevard, het voormalige zeehospitium en locatie Hoogheemraadschap Delfland;
- Uitwerking duurzame energiebronnen en woonmilieus;
- Nadere uitwerking van de gearceerde gebieden "studiegebieden" zoals aangegeven op de kaart van het Voorkeursmodel in bijlage 1.

Het samenstellen van de varianten met behulp van de variabelen gebeurt volgens het principe: benutten van kansen, verwezenlijken van ambities en voldoen aan wettelijke normen. In het plangebied staan wonen, landschap en recreëren op gespannen voet met elkaar. Bij de totstandkoming van het Masterplan zal een balans tussen deze functies gevonden moeten worden.

### 3.3 Toetsingskader

De toetsingscriteria zijn ontleend aan (wettelijke) normen, verschillende beleidsdoelstellingen, waar onder het Haagse Gebiedsgericht Milieubeleid, en bestuurlijke afspraken.

#### Haags Gebiedsgericht Milieubeleid

Met het Gebiedsgericht Milieubeleid (GGMB) van de gemeente Den Haag is er in een vroeg stadium van een project al aandacht voor het milieu. Den Haag is hiervoor ingedeeld in verschillende gebiedstypen. Het gebiedsgericht milieubeleid omvat zes gebiedstypen: wonen, werken, gemengde gebieden met het accent op wonen, gemengde gebieden met het accent op werken, verkeersinfrastructuur en groene hoofdstructuur & water. Door ambities af te stemmen op functies, kenmerken en mogelijkheden van een gebied, kunnen de kwaliteiten van dat gebied beschermd of verbeterd worden. Ook wordt duidelijk of een bepaalde ontwikkeling wel of niet past in een bepaald gebied.

Op basis van het bovenstaande is het voornemen om aan Kijkduin een gebiedstype met bijbehorend ambitieniveau te hanteren. Kijkduin valt in het gebiedstype groene hoofdstructuur en het type wonen.<sup>9</sup>

Er wordt op thema's getoetst. Per thema zijn deelaspecten en criteria gedefinieerd. Het detailniveau verschilt per thema. Het niveau wordt bepaald door de beschikbare informatie en de noodzaak om in dit stadium van de planvorming te toetsen. In het plan-MER wordt aangescherpt welke aspecten en criteria van belang zijn. In de onderstaande tabel is een voorlopig toetsingskader opgenomen.

**Tabel 1 Toetsingskader**

Milieuaspect	Deelaspect	Toetsingscriterium
Mobiliteit en bereikbaarheid	Gebruik van de weg	Intensiteiten op toegangswegen van en naar de Kijkduin.
	Verkeersafwikkeling	- Op wegvakken: I/C verhoudingen - Op kruispunten: kruispuntvertragingen
	Reistijden	Reistijden vanuit Kijkduin naar geselecteerde bestemmingen
	Verkeersveiligheid	Oversteekbaarheid
	Vervoerwijze	Aantal ritten met fiets, auto en OV van en naar Kijkduin
	Langzaam verkeersverbindingen	Aanwezige verbindingen
	Parkeren	Aantal parkeerplaatsen
Geluid	Geluidsbelasting wegverkeer (incl. tram)	- Aantal gehinderden - Akoestisch ruimtebeslag in overige gebieden
Lucht	Emissies wegverkeer	- Aantal en mate van overschrijdingen langs selectie van maatgevende wegvakken - Hoogte van planbijdragen langs selectie van maatgevende wegvakken - Kwalitatieve inschatting van blootstelling aan overschrijding

<sup>9</sup> Handleiding Gebiedsgericht Milieubeleid, gemeente Den Haag, september 2005.



Milieuaspect	Deelaspect	Toetsingscriterium
Externe veiligheid	Plaatsgebonden Risico (PR) en Groepsrisico (GR)	Woningen en objecten binnen PR-norm $10^{-6}$ en oriënterende waarde GR
	Zelfredzaamheid en beheersbaarheid (verantwoording GR)	Mogelijkheden voor zelfredzaamheid en beheersbaarheid
Sociale aspecten	Langzaam verkeersvoorzieningen	- Subjectieve verkeersveiligheid - Barrièrewerking
	Kwaliteit openbare ruimte	- Percentage openbare ruimte - Sociale veiligheid
	Sociale samenhang	Sociale samenhang
Bodem	Milieuhygiënische kwaliteit bodem	- Bodemsanering - Grondstromen (kwaliteit, kwantiteit, grondbalans) - Milieuhygiënische bodemgesteldheid t.o.v. functie
	Bodemstructuur	- Structuur - Bodemdaling
Water	Waterkwantiteit	- Waterbergingsopgave volgens ABC-polderstudies en NBW-normen
	Waterkwaliteit	- Kansen voor verbetering waterkwaliteit
	Watersysteem en veiligheid	- Robuustheid watersysteem - Invloed op zeewering
Klimaat en energie	CO <sub>2</sub> -uitstoot	- CO <sub>2</sub> -uitstoot door energieverbruik woningen, kantoren en bedrijven - CO <sub>2</sub> -uitstoot door verkeer
	Lokale energieopwekking en duurzame energiebronnen	- Bijdrage aan de rijksdoelstelling 20% duurzame energieopwekking in 2020 - Ambitie Den Haag: GPR10, minimaal GPR 7
	Mogelijkheden aanpassing aan klimaatverandering	- Voldoende waterberging - Hittebestendigheid
Cultuurhistorie	Archeologie	- Aantasting archeologische waarden en verwachtingen
	Historische geografie	- Aantasting historisch-geografische waarden
	Gebouwen	- Aantasting bouwhistorische en architectonische waarden
Landschap, groen en ecologie	Landschap	- Kenmerkende landschapselementen en structuren
	Ecologie en groen	- Ecologische verbindingzones - Groenstructuren - Beschermde plant- en diersoorten

### Mobiliteit en bereikbaarheid

In het Plan-MER wordt eerst de huidige en autonome verkeerssituatie in beeld gebracht. Vervolgens wordt, op basis van een verkeerskundige studie van de gemeente, de verkeersstructuur in het plangebied op zowel kwantitatieve als kwalitatieve wijze beoordeeld. De beoordeling vindt plaats aan de hand van:

- De intensiteiten op de hoofdwegen;
- De bereikbaarheid (op basis van I/C verhouding, reistijd en aanwezige verbindingen);
- De verkeersveiligheid binnen het studiegebied (op basis van oversteekbaarheid);
- Mobiliteit (op basis van gebruik van fiets, auto en OV);
- Parkeren.

Ten behoeve van het Plan-MER worden de extra verkeerstromen ten gevolge van de nieuwe activiteiten in het studiegebied onderzocht. Het gaat om de kwantificering van het extra verkeer en de daarbij behorende wijziging in de modal split.

### **Geluid**

De ruimtelijke ontwikkelingen in het Masterplan worden in het Plan-MER voor het aspect geluid getoetst aan de hand van de onderdelen wegverkeerslawaai en tramlawaai (vanwege onder andere het doortrekken van tramlijn 3).

Voor de huidige situatie, de autonome ontwikkeling en de varianten wordt aan de hand van het verkeersmodel een akoestisch rekenmodel opgesteld. Aan de hand van de uitkomsten wordt op kwantitatieve wijze bepaald of deze leidt tot een toename van de geluidbelasting in het plan- en studiegebied, ook in relatie tot leefbaarheid. De mogelijke verstoringeffecten op natuur worden kwalitatief beoordeeld en beschreven bij het aspect natuur.

Voor tramlawaai wordt een indicatieve geluidcontour bepaald, zodat tevens de cumulatieve effecten in beeld kunnen worden gebracht. Daarnaast worden in het Plan-MER de kansen c.q. mogelijkheden voor geluidreductie beschreven.

### **Lucht**

In het Plan-MER wordt eerst de referentiesituatie in beeld gebracht. De berekening wordt uitgevoerd met standaard rekenmethode 1 conform Regeling beoordeling en de Handreiking Meten en rekenen luchtkwaliteit uit 2007. Alle hoofdwegen worden doorgerekend. Voor de wegen met een overschrijding wordt de weglengte bepaald. Voor de huidige situatie, de autonome ontwikkeling en de varianten worden de effecten op de stoffen NO<sub>2</sub>, PM<sub>10</sub> (fijn stof) en CO<sub>2</sub> beschouwd. De effecten op PM<sub>2,5</sub> worden kwalitatief beschreven.

### **Externe veiligheid**

Als gevolg van de voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen zijn geen externe veiligheidsrisico's te verachten. Wel kunnen aanwezige risicocontouren vanwege leidingen, routes voor transport van gevaarlijke stoffen of huidige activiteiten in het gebied randvoorwaarden opleggen aan de inrichting van het plangebied. In het Plan-MER wordt op kwalitatieve wijze getoetst aan de bestaande bronnen.

### **Sociale aspecten**

Bij sociale aspecten wordt op een kwalitatieve wijze beschouwd wat de effecten en de kansen zijn van de herinrichting van het plangebied (mogelijkheden voor het creëren van (extra) openbare ruimte). Er wordt inzichtelijk gemaakt of er sprake is van barrièrewerking en wat de invloed is op de sociale veiligheid.

### **Bodem**

In het Plan-MER wordt het plangebied beoordeeld op zijn gevoeligheid van de bodem. Beschouwd wordt de aanwezigheid van bodemverontreiniging, zettingsgevoeligheid, gevoeligheid voor funderingseffecten, en invloed op bebouwing. Voor de beoordeling wordt gebruik gemaakt van bestaande gegevens en kaartmaterialen over bodemopbouw, bodemverontreiniging en streven naar een gesloten grondbalans. Er

worden geen berekeningen uitgevoerd. Voor het plangebied worden randvoorwaarden voor verdere planvorming geformuleerd.

### **Water**

In het Plan-MER wordt het plangebied beoordeeld op het watersysteem. In beschouwing worden genomen grond- en oppervlaktewater en de kans op wateroverlast. Voor de beoordeling wordt gebruik gemaakt van bestaande gegevens en kaartmateriaal over grondwaterstanden, en grondwaterverontreinigingen. Ook voor het aspect water worden geen berekeningen uitgevoerd. Voor het plangebied worden randvoorwaarden voor verdere planvorming geformuleerd.

Voor het Plan-MER wordt in een bureaustudie uitgezocht of de ontwikkelingen gevolgen hebben op de veiligheid van de zeekering.

### **Klimaat en energie**

Eén van de pijlers binnen het Masterplan is duurzaamheid. De gemeente Den Haag streeft naar een klimaatneutrale stad. Binnen het Plan-MER worden de mogelijkheden voor duurzame energieconcepten beschouwd.

### **Cultuurhistorie**

In het plangebied bevindt zich onder meer het villapark Meer en Bos. Het park is in de jaren twintig van de vorige eeuw ontworpen door de architecten J. Duiker en B. Bijvoet en is bij raadsbesluit vanaf 1989 ingeschreven in het register van gemeentelijk beschermde stadsgezichten. Het best bewaarde deel van de wijk ligt ten oosten van de Kijkduinsestraat (begrenst door de Duinlaan, Noordwijkselaan, Zandvoortseslaan en Katwijkselaan). In de verdere planvorming vormen de gebieden met cultuurhistorische waarden aandachtspunt.

Archeologie wordt op basis van bestaande gegevens (bestaand (archeologisch) kaartmateriaal en bestaande bureauonderzoeken) beschreven. Wanneer er archeologische waarden voorkomen in het plangebied zal in het Plan-MER worden beschreven welke consequenties, randvoorwaarden en kansen er zijn voor de verdere planvorming.

### **Landschap, groen en ecologie**

Voor de beoogde ontwikkelingen is in het kader van natuur een voortoets uitgevoerd. Het resultaat geeft aan dat significante effecten op de Natura 2000-gebieden niet uit te sluiten zijn en een passende beoordeling noodzakelijk is. De passende beoordeling wordt tegelijkertijd met het plan-MER opgesteld. De resultaten van de passende beoordeling worden opgenomen in het plan-MER. Naast de toetsing op Natura 2000 gebieden worden de effecten op ecologische hoofdstructuur (EHS) in beeld gebracht. Getoetst wordt aan de wezenlijke kenmerken van de EHS. In de effectenbeoordeling worden nadrukkelijk de gevolgen van geluid- en lichthinder op de omgeving meegenomen (verstoring). Daarnaast worden effecten als gevolg van vernietiging van het leefgebied door ruimtebeslag, vernatting/verdroging als gevolg van grondwaterstandverandering, verandering morfologie, recreatie en cumulatie van de effecten beschouwd.

### 3.4 De beoordeling van de thema's en aspecten

De thema's en aspecten worden onderzocht op basis van de toetsingscriteria zoals beschreven in de vorige paragraaf. Het beoordelen van de effecten van het plan voor Kijkduin gebeurt in het plan-MER op basis van deskundigenbeoordeling en dient ter ondersteuning van de besluitvorming. Het eventuele wegen van de thema's is een politiek-bestuurlijke afweging, die in het plan-MER niet aan de orde komt.

Onderzocht wordt of, en zo ja op welke punten, de plannen een verandering, aantasting, verstoring of verslechtering/verbetering van de genoemde aspecten tot gevolg hebben. De positieve en negatieve effecten van het voorkeursalternatief en de varianten wordt in het plan-MER uitgedrukt aan de hand van een zogenoemde 5-puntsschaal, waarbij de volgende betekenis geldt:

++	=	een grote positieve invloed op
+	=	een positieve invloed op
0	=	geen invloed op
-	=	een negatieve invloed op
--	=	een grote negatieve invloed op

De effecten worden beoordeeld ten opzichte van de referentiesituatie. Als peiljaar van de referentiesituatie is gekozen voor het jaar 2020, omdat dit aansluit de periode waarvoor het Masterplan geldt.

## 4 VERVOLG PROCEDURE

Het vastleggen van de reikwijdte en het detailniveau geeft richting aan het op te stellen plan-MER. Met behulp van deze Notitie Reikwijdte en Detailniveau kunnen de betrokken bestuursorganen gericht geraadpleegd worden (zie paragraaf 2.1, stap 3). De gemeente wil graag een reactie op de volgende drie onderdelen:

- Reikwijdte: welke situaties worden in het plan-MER beschouwd (voornemen en alternatieven);
- Reikwijdte: welke milieuthema's en aspecten worden in het plan-MER onderzocht (beoordelingskader);
- Detailniveau: welk detailniveau van de te onderzoeken milieueffecten wordt in het plan-MER gehanteerd (toetsingscriteria).

De raadpleging vindt plaats door middel van een bijeenkomst of brief met het verzoek om een schriftelijke reactie. De betrokken organen ontvangen hierover te zijner tijd bericht.

De reacties worden gebruikt als input voor de gehanteerde reikwijdte en detailniveau van de vervolgfase van het Milieurapport (plan-MER). Als het plan-MER gereed is, wordt het ter inzage gelegd samen met het Masterplan. Na vaststelling van het Masterplan start de bestemmingsplanprocedure.

### *Masterplanprocedure: Nota van Uitgangspunten en samenspraak*

De Nota van Uitgangspunten vormt de basis voor het Masterplan. De Masterplanfase start met een samenspraaktraject waarbij bewoners, ondernemers, ontwikkelaars, natuurverenigingen, overheden etc. betrokken worden. Tijdens de samenspraak worden diverse thema's behandeld. Hierbij kunnen binnen de vastgestelde kaders alternatieven en suggesties gedaan worden voor de invulling. Het plan-MER wordt tijdens de Masterplanfase opgesteld. De aangedragen suggesties vanuit de samenspraak worden daarbij meegenomen.

## COLOFON

---

Opdrachtgever	: Gemeente Den Haag - Dienst Stedelijke Ontwikkeling
Project	: Notitie Reikwijdte en Detailniveau Masterplan Kijkduin
Dossier	: B4079-01-001
Omvang rapport	: 13 pagina's
Auteur	: Steven Zijlstra
Bijdrage	: Jos de Lange
Interne controle	: Jos de Lange
Projectleider	: Mariëlle de Sain
Projectmanager	: Mariëlle de Sain
Datum	: 9 juli 2008
Naam/Paraaf	:

---

**BIJLAGE 1      Kaart voorkeursmodel Nota van Uitgangspunten**

